

Visuomenės sveikata 1997 m. Nr.2 (2)

Turinys

B.Pajarskienė, R.Jankauskas

Psichosocialinių darbo veiksmų įtaka negamybinių profesijų darbuotojų širdies-kraujagyslių sistemos funkciniai būklė, (3-9).

V.Juškelienė, N.Dailidienė

Širvintų rajono moksleivių kūno laikysenos sutrikimai ir kai kurie socialinės aplinkos veiksniai, (10-15).

A.Zaborskis, S.Dumčius

Lietuvos moksleivių fizinio aktyvumo ypatumai, (16-22).

E.Grinienė, V.Vaitkevičius

Muzikos besimokančių pradinė klasių moksleivių psichovegetacinio reaktyvumo ypatumai, (23-28).

Ž.Šaltienė, N.Jatulienė, A.Ruzgytė

Policikliniai aromatiniai angliavandeniliai Širvintose gyvenančių žmonių šlapime, (29-33).

N.Dailidienė, V.Juškelienė, S.Naudžiūtė

Vilniaus miesto ir Širvintų rajono pirmų klasių moksleivių fizinė būklė, (33-38).

G.Rėgalienė, N.Jatulienė

Kaimiškojo rajono visuomenės sveikatą veikiančios universalūs rizikos veiksniai, (39-44).

Z.Palaikienė, R.Lensbergaitė, V.Popendekytė, M.Mauricas, V.Kanapeckienė, N.Izveckaja

Citomegaloviruso detekcija DNR polimerazine grandinine reakcija inkstų recipientų periferiniame kraujyje, (45-52).

K.Žagminas, A.Ambrozaitis, V.Žiupsnienė, F.Barokienė

Hepatito B infekcijos dinamika Lietuvoje 1986-1996 metais, (53-58).

Turinys

B.Pajarskienė, R.Jankauskas

Psichosocialinių darbo veiksmų įtaka negamybinių profesijų darbuotojų širdies-kraujagyslių sistemos funkciniai būklė, (3-9).

Santrauka

Straipsnyje pateikiami 1994-1996 metais Higienos instituto Darbo medicinos centre atlikto tyrimo, kurio tikslas buvo įvertinti psichosocialinių darbo veiksmų intensyvumo įtaką negamybinių profesijų darbuotojų širdies-kraujagyslių sistemos funkciniai pakitimams, rezultatai. Tyrime dalyvavo 525 savanoriai (vidurinių mokyklų mokytojai, mokslinio instituto darbuotojai, gydytojai, medicinos seserys, aktoriai, žurnalistai, simfoninio ir kamerinio orkestrų muzikantai). Analizei atrinkta 400 asmenų, kurie anketoje nurodė, jog jiems nebuvo diagnozuotos kraujotakos sistemos ligos. Širdies-kraujagyslių sistemos funkcinė būklė įvertinta kompiuterine ritmografija, taikytas aktyvios ortostazės mėginys. Psichosocialiniai darbo veiksniai įvertinti streso darbe anketa. Anketa atlikta statistine programa Epi Info 6.00. Įvertinant psichosocialinių darbo veiksmų intensyvumo įtaką darbuotojų širdies-kraujagyslių sistemos funkciniai pakitimams apskaičiuota širdies-kraujagyslių sistemos funkciniai pakitimams apskaičiuota širdies-kraujagyslių sistemos funkciniai pakitimų reliatyvi rizika (RR) IR 95% patikimumo intervalai (PI), lyginant skirtingai šiuos veiksmus vertinusių asmenų funkcinę būklę, kai veiksmo žemo intensyvumo sukelta funkciniai pakitimų rizika lygi 1. Tyrimu nustatyta, kad negamybinių profesijų darbuotojų širdies-kraujagyslių sistemos funkcinė būklė priklauso nuo psichosocialinių darbo veiksmų intensyvumo, tačiau neatsiejama nuo asmens rizikos veiksmų, lyties ir amžiaus įtakos. Nustatyta, kad darbuotojų, kuriems teikiama labai maža/maža virškinimo parama, širdies-kraujagyslių sistemos pakitimų reliatyvi rizika 1,17 karto didesnė (PI 1,01-1,35), nei darbuotojų, kuriems teikiama pakankama virškinimo parama. Be to, nustatyta, kad dažnai atsakomybę darbe jaučiančių darbuotojų funkciniai pakitimų reliatyvi rizika 1,25 karto didesnė (PI 1,01-2,56), lyginant su retkarčiais atsakomybę jaučiančiais darbuotojais.

V.Juškelienė, N.Dailidienė

Širvintų rajono moksleivių kūno laikysenos sutrikimai ir kai kurie socialinės aplinkos veiksniai, (10-15).

Santrauka

Higienos instituto Vaikų higienos skyrius tęsia vaikų kūno laikysenos sutrikimų nagrinėjimą. Šiame straipsnyje pateikiamas netaisyklingos laikysenos paplitimas tarp Širvintų rajono moksleivių, analizuojamos kai kurių socialinės aplinkos veiksmų įtakos galimybės.

1996 m.pavasari atliktas Širvintų rajono pirmų (334 vaikai) ir aštuntų-devintų (428 vaikai) klasių moksleivių kūno laikysenos išsistinis tyrimas. Laikysenos kokybę vertinome

vizualiai, apžiūrėję vaiką iš priekio, nugaros ir šono, pagal pečių, menčių, klubų ir talijos trikampių simetriškumą. Vaikui pasilenkus į priekį atlikome nugaros šonkaulių lygio simetriškumo vertinimo testą. Pirmokų kūno asimetrijos laipsnį nustatėme pamatavę atstumą nuo septintojo kaklo slankstelio iki apatinio kairės ir dešinės menčių kampų. Anketavimo būdu surinkome duomenis apie tėvų darbinę veiklą, alkoholio vartojimą, vaikų skaičių šeimoje, moksleivių mitybą namuose ir mokykloje, namų ūkio darbus ir kt. Nustatyta, kad tarp Širvintų pirmokų asimetrinės laikysenos buvo 27,3%, skoliozę turėjo 0,6% vaikų. Ydingos laikysenos radome 22,4%, skoliozę turėjo 9,0% aštuntų-devintų klasių moksleivių. Pirmosiose klasėse II° asimetrinės laikysenos statistiškai patikimai dažniau buvo tie vaikai, kurių vienas ar abu tėvai yra bedarbiai (RR=1,17, PI 1,33), nei dirbančių tėvų vaikai. Nustatėme netaisyklingos laikysenos rizikos tendenciją vaikams, maitinamiems vienos rūšies maistu.

A.Zaborskis, S.Dumčius

Lietuvos moksleivių fizinio aktyvumo ypatumai, (16-22).

Santrauka

Darbo tikslas – įvertinti Lietuvos moksleivių fizinį aktyvumą, palyginti jį su kitų šalių moksleivių fiziniu aktyvumu, nustatyti turinčius tam įtakos socialinius veiksnius. 1994 metais atsitiktiniu būdu atrinktose Lietuvos mokyklose buvo apklausti 5428 moksleiviai, kurių amžius buvo 11, 13 ir 15 metų. Tyrimas vyko pagal Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO) Tarptautinės moksleivių sveikatos ir elgesio apklausos programą, tais pačiais mokslo metais vykdytą 24 šalyse. Naudotas vieningas klausimynas ir tyrimo metodika. Analizuoti moksleivių atsakymai apie jų fizinį aktyvumą ne pamokų metu. Nustatyta, kad vidutiniškai kas trečias 11-15 metų berniukas ir kas antra mergaitė mankštinosi ir sportavo nepakankamai (kartą per savaitę ar rečiau). Nuo 11 iki 15 metų berniukų fizinis aktyvumas kito mažai, mergaičių – smarkiai mažėjo. Kaime gyvenantys moksleiviai sportavo ir mankštinosi mažiau, nei jų bendraamžiai miestiečiai. Lietuvos moksleivių fizinis aktyvumas, palyginus su kitomis 23 tyrime dalyvavusiomis šalimis, gana menkas – mažiau fiziškai aktyvūs buvo tik penkių šalių vaikinai ir vienos šalies merginos. Nustatytas statistiškai patikimas ryšys tarp moksleivių fizinio aktyvumo ir jų socialinės integracijos bei šeimos ekonominės būklės rodiklių.

E.Griniienė, V.Vaitkevičius

Muzikos besimokančių pradinių klasių moksleivių psichovegetacinio reaktyvumo ypatumai, (23-28).

Santrauka

Šio darbo tikslas – įvertinti muzikos papildomai besimokančių moksleivių protinį darbingumą ir psichovegetacinį reaktyvumą. Buvo tikrinta 70 moksleivių. 39 tiriamieji papildomai mokėsi muzikos po 3 pamokas per savaitę ir dainavo ar grojo koku nors instrumentu po pamokų. 31 moksleivis mokėsi tik tiek, kiek privalomųjų dalykų pamokų numatyta mokymo plane. Tyrimas buvo tęstinis: pradėtas pirmoje klasėje ir kartotas su tais pačiais tiriamaisiais antroje ir trečioje klasėse (1990-1993 metais). Moksleivių

protinė veikla tirta V. Anfimovo korektūriniu testu. Rankų judesių koordinacija registruota termometru. Organizmo psichovegetacinis reaktyvumas vertintas pagal širdies chronotropinės veiklos kaitą. Buvo užrašytos 100 kardiociklų ritmogramos. Nustatyta, kad papildomas muzikos mokymasis skatino vaikų protinį darbingumą, rankų judesių koordinaciją, formavo mokymuosi palankų protinės veiklos per savaitę ir per dieną stereotipą, teigiamai veikė moksleivių psichovegetacinį reaktyvumą. Moksleiviai lengviau adaptavosi mokykloje, jų organizmas geriau mobilizavosi protinei veiklai, o mokymasis mažiau juos alino. Per tejus metus tiriamieji, kurie mokėsi muzikos, dirbo intensyviau ir tiksliau, jų vegetacinis sujaudinimas buvo adekvatus mokymosi krūviui, mažėjo organizmo įtampa. Mokslo metus moksleiviai užbaigdavo be ryškesnių nuovargio požymių.

Ž.Šaltienė, N.Jatulienė, A.Ruzgytė

Policikliniai aromatiniai angliavandeniliai Širvintose gyvenančių žmonių šlapime, (29-33).

Santrauka

Tirti policikliniai aromatiniai angliavandeniliai (PAA) – benzo(a)pirenas (BaP), antracenas (Ant), fenanfrenas (Fen) – Širvintose gyvenančių ir nedirbančių PAA užterštoje aplinkoje žmonių šlapime. Pateikiami dviejų grupių po 12 žmonių, nerūkančių grupėje atitinkamai 2,1, 1,2, ir 1,5(p<0,05) karto. Koreliacinis ryšys tarp rūkymo intensyvumo ir BaP koncentracijos šlapime ir rūkytų produktų bei šviežių daržovių valgymo koreliaciniai ryšiai.

N.Dailidienė, V.Juškelienė, S.Naudžiūtė

Vilniaus miesto ir Širvintų rajono pirmų klasių moksleivių fizinė būklė, (33-38).

Santrauka

Straipsnyje pateikiami miesto ir rajono 7-8 metų pirmų klasių moksleivių fizinės būklės tyrimo duomenys. 1995 m. kovo-gegužės mėn. Tirti 497 Vilniaus pirmaklasiai ir 1996 m. tais pačiais mėnesiais 351 Širvintų rajono pirmokas. Įvertinti šie antropometriniai ir fiziometriniai rodikliai: ūgis, kūno svoris, plaštakų raumenų jėga ir gyvybinė plaučių talpa. Fizinė būklė vertinta procentiliniu metodu. Tyrimu nustatyta, kad 21,9% vilniečių ir 20,6% širvintiškių sudarė necharmoningo augimo grupę. Palyginę miesto ir rajono procentiliniu metodu įvertintą vaikų fizinę būklę, statistiškai patikimo skirtumo neradome. Abiejų vietovių necharmoningo augimo vaikų grupėse vyravo liesi vaikai. Lygindami ūgio vidurkius nustatėme, kad vilniečių septynerių metų berniukų ir aštuonmečių mergaičių jie buvo didesni nei širvintiškių. Svorio vidurkių skirtumai abiejų vietovių vaikų amžiaus ir lyties grupėse statistiškai nereikšmingi. Krenta į akis mažas svorio vidurkių skirtumas tarp septynmečių ir aštuonmečių vaikų. Nustatyta, kad septynerių metų Vilniaus mergaičių ir berniukų dešinės rankos, o aštuonmečių metų vaikų abiejų plaštakų raumenų jėgos rodikliai didesni nei širvintiškių. Tačiau gyvybinės plaučių talpos rodikliai didesni nei širvintiškių. Tačiau gyvybinės plaučių talpos rodikliai geresni Širvintų rajono vaikų. Palyginę Vilniaus 7-8 metų vaikų ūgio, kūno svorio, gyvybinės

plaučių talpos rodiklius ir prieš tris dešimtmečius tyrinėtų vilniečių fizinės būklės rodiklius, išaiškinome kai kurias šių rodiklių kaitos tendencijas. Nustatėme, kad septynerių metų vaikų ūgio vidurkis didėja, o ašuonerių – mažėja. Pastebėta svorio mažėjimo tendencija 8 metų vaikų grupėje. Plaštakų dinamometrijos rodiklių pokyčiai statistiškai nereikšmingi. Spirometrijos rodikliai turi tendenciją didėti abiejose amžiaus ir lyties grupėse.

G.Rėgalienė, N.Jatulienė

Kaimiškojo rajono visuomenės sveikatą veikiantys universalūs rizikos veiksniai, (39-44).

Santrauka

Rizikos veiksniai, veikiantys visuomenės sveikatą, dažnai lemia padidėjusį sergamumą lėtinėmis ligomis. Šio darbo tikslas – įvertinti universalių rizikos veiksnių – rūkymo, alkoholio vartojimo, viršsvorio – paplitimą Širvintų rajono suaugusiųjų žmonių populiacijoje. Ištyrus 622 gyventojus, nustatyta, kad rūko 27,4%, niekada nerūkė 59,3% ir 14,3% gyventojų metė rūkyti. Vyrai rūko 4,5 karto dažniau negu moterys. Iš 164 rūkančių kas antras buvo darbininkas, kas devintas – tarnautojas, kas dešimtas – pensininkas. Didžiausias tabako rūkymo paplitimas nustatytas tarp žmonių, turinčių specialų vidurinį išsimokslinimą (31,1%), mažiausias – tarp baigusiujų aukštąsias mokyklas (14,0%), ($p<0,01$). Nustatytas statistiškai patikimas rūkymo paplitimo skirtumas skirtingos šeimosinės padėties žmonių grupėse. Tarp susituokusių rūkymo paplitimas sudarė 24,7%, o tarp nevedusių ir netekėjusių – 38,2%, ($p<0,05$). Nerūkantys vyrai ir moterys savo sveikatą vertino geriau, negu rūkantys.

Alkoholio nevartojo 8,9% širvintiškių. Alkoholinius gėrimus vartoja įvairių socialinių grupių, įvairaus išsimokslinimo ir šeimosinio statuso asmenys. Nustatyta, kad darbininkai 1,45 karto ($p<0,01$), o dirbantys vadovaujantį darbą 1,75 karto ($p<0,001$) dažniau vartoja alkoholį negu tarnautojai. 36,6% širvintiškių per savaitę išgeria nuo 8 iki 23,5 standartinių alkoholio vienetų degtinės. Tarp geriančių vyrų ir moterų subjektyvaus sveikatos vertinimo skirtumo nenustatyta. Statistiškai patikimai skirtingai savo sveikatą vertino vartojantys ir nevartojantys alkoholinius gėrimus.

Padidėjusios kūno masės indeksą turėjo 63,7% moterų ir 40,9% vyrų. Nustatyta, kad tarp nevartojančių alkoholinių gėrimų viršsvorio paplitimas yra 1,3 karto didesnis nei tarp išgeriančių ($p<0,05$).

Z.Palaikienė, R.Lensbergaitė, V.Popendekytė, M.Mauricas, V.Kanapeckienė, N.Izveckaja

Citomegaloviruso detekcija DNR polimerazine grandinine reakcija inkstų recipientų periferiniame kraujyje, (45-52).

Santrauka

Citomegaloviruso (CMV) detekcija DNR polimerazine grandinine reakcija (PGR) periferiniame kraujyje gali būti svarbus ankstyvas diseminuotos CMV infekcijos diagnostinis rodiklis. Diferencijuojant klinikiniu požiūriu reikšmingą CMV infekciją nuo

besimptomės gali turėti reikšmės tai, kur randama viruso DNR – kraujo forminiuose elementuose ar serume bei plazmoje.

Šio darbo tikslas – įvertinti CMV DNR PGR diagnostines galimybes panaudojant Biotechnologijos institute susintetintus CMV super ankstyvųjų genų pradmenis, periodiškai po inkstų transplantacijos tiriant įvairią klinikinę medžiagą: kraujo mėginius su visais ląsteliniais komponentais, kraujo plazmą ar serumą.

Buvo tiriama 40 ligonių, gydomų imunosupresantais po inkstų transplantacijos Vilniaus universitetinės ligoninės Neurologiniame skyriuje. Atliktas klinikinis stebėjimas, kas 5-10 dienų surinkta 350 ml. kraujo, kraujo serumo arba plazmos mėginių. Atlikus serologinius tyrimus nustatyta, kad 20 asmenų (50% atvejų) per pirmuosius tris mėnesius po transplantacijos išsivystė aktyvi CMV infekcija, kuri 13 pacientų (32,5%) pasireiškė būdingu CMV ligai klinikišku sindromu. Ištyrus 113 kraujo ir plazmos arba serumo mėginių CMV DNR PGR nustatyta, kad CMV DNR nerasta, jei nebuvo aktyvios CMV infekcijos požymių; CMV DNR galima detektuoti anksčiau, nei pasireiškia diagnostiniai serologiniai pokyčiai; CMV DNR polimerazine grandinine reakcija disseminuotos CMV infekcijos atveju gali būti detektuojamas tiriant ne tik kraują su ląsteliniais komponentais, bet ir serumą arba plazmą. CMV DNR kraujo serume arba plazmoje nustatyta tiek esant būdingam CMV ligai klinikiniam sindromui, tiek be jo.

K.Žagminas, A.Ambrozaitis, V.Žiupsnienė, F.Barokienė
Hepatito B infekcijos dinamika Lietuvoje 1986-1996 metais, (53-58).

Santrauka

Darbo tikslas – įvertinti HBV infekcijos šiuolaikinius epidemiologinius ypatumus Lietuvoje, nustatyti jos paplitimą bei dinamikos ir rizikos veiksnių pokyčius. Darbas atliktas aprašomosios ir analitinės epidemiologijos metodais. Nustatyta, kad hepatito B sergamumo tendencijos pokyčiai susiję su rizikos veiksnių struktūros kaita. Paskutiniiais metais santykinai sumažėjomedicininų parenteralinių procedūrų ir padaugėjo nežinomų rizikos veiksnių bendroje rizikos veiksnių struktūroje. Pakito sergamumas įvairiose amžiaus grupėse. Šiuo metu didžiausia hepatito B rizika kyla paaugliams ir jauniems suaugusiems asmenims. Atlikti serologiniai HB žymenų tyrimai parodė, kad vidutiniškai 2-3% suaugusių ir vaikų yra HbsAg nešiotojai. Anti-HBc rasta 17,17% vaikų ir 24,7% suaugusiųjų. Daugiau kaip 2 kartus didesnė HBV infekcijos rizika nustatyta chirurginių ir hemodializės skyrių medicinos darbuotojams (RR-2,2 ir 2,05 atitinkamai). HB epidemiologiniai dėsningumai rodo, kad pagrindinė šios infekcijos kontrolės priemonė turi būti universali vakcinacija.